

valet och förnyelsen

Valet gäller i grund och botten förnyelse. Bakom den förvirrande strömmen av program och konkreta förslag, beskyllningar och motbeskyllningar om politiska motståndares förmenta uselhet och onda avsikter står den avgörande frågan, än så länge obesvarad: Skall valet 1968 ge den förnyelse som svensk politik så länge famlat efter?

Socialdemokratin känner behov av förnyelse. Låt oss erkänna att den också gör försök att förnya sig. Detta är lika uppenbart som att den saknar förmågan att göra det. Oförmågan har två orsaker.

För det första: socialdemokratin är bunden av det maktsystem som den själv byggt upp. Den är beroende av en delikat balansgång mellan olika maktcentra. Alla ledningsorganisationer hamnar förr eller senare i den situationen. Dess handlingsfrihet blir hårt kringskuren.

För det andra: socialdemokratin är bunden av sitt förgångna i större utsträckning än de flesta av våra samhällsinstitutioner. Dess strävanden har varit framgångsrika och det är därför naturligt att den söker stöd i sitt förflutna när den ställs inför nya problem. I ett skede av snabb utveckling med krav på förnyade perspektiv, nya värderingar, nya frågor och nya svar vill socialdemokratin "se framåt" men tittar i backspeglarna i stället för på den framföriggande körbanan.

Mycket förenklat kan situationen beskrivas sålunda: Socialdemokratin framgångsrika agerande har ryckt un-

dan själva grunden för dess berättigande. I en situation av vilshenhet samt under ledarskapets press där den famlar efter mål och mening griper den tag i sitt framgångsrika förflutna för att få ledning.

Häri ligger till stor del förklaringen till den äppelkindade indignationen över ekonomisk maktkoncentration och monarki; det är i backspegelsperspektivet som de nya inslagen i det utrikespolitiska agerandet blir förklarliga. De ofta desperata — ehuru i princip aktningsvärda — försöken till förnyelse utvecklar sig till bestigande av sedan länge vittrade barrikader. Fanan som en gång höjdes mot tronen, altaret och penningpåsen höjes i dag mot gengångare. Makten i näringslivet ligger inte längre hos plutokraten utan hos teknokraten och den anställde företagsledaren. En socialdemokratisk politiker vill inte förstå att en Wallenberg, berövad alla sina aktier, i kraft av sin insikt, dynamism och förmåga skulle göra sig till ledare för den statliga investeringsbanken och inom kort samla makt och ansvar i sina händer i en utsträckning överstigande den som han förfogar över som ledare av Enskilda Banken. Vad tronen beträffar har denna så väsentligt förändrats till sitt innehåll och sin funktion att endast ett återfall i gammaltroende och doktrintänkande kan förklara kraven på republik. Den pågående processen av "gammalförnyelse" förhindrar socialdemokratin att inse hur monarkin som institution visat större förmåga till identi-

fikation med folket och framtiden än "folkets eget parti". När det gäller utrikespolitiken är det betecknande att den främste företrädaren för den nygamla "tändningen", Olof Palme, söker förklaringarna till världshändelserna i evangeliet om den internationella kapitalismens ondska i allmänhet och den amerikanska i synnerhet. Den mest elementära förtrogenhet med amerikansk verklighet borde annars ha övertygat om att kurserna på New York börsen stiger i takt med fredsutsikterna i Vietnam.

Kort sagt: Ju mera angeläget behovet av förnyelse förnimmes inom socialdemokratin desto större är risken för att strävandena till omorientering får en doktrinär inriktning. Vad socialdemokratin behöver just nu är en placering i opposition där den kan justera sina utgångspunkter och anpassa sin föreställningsram till den nya verkligheten. I oppositionsställning kan den göra detta utan att behöva ta hänsyn till de bindningar och psykologisk/ideologiska handikapp som tynger så hårt i dag.

Den demokratiska oppositionen befinner sig i något av samma predikament. En förnyelse är absolut nödvändig men svår att få igång. Oppositionens svårigheter ligger emellertid på ett annat plan än socialdemokratins. En lång tid i maktens yttersta periferi och bristande tillgång till livsviktig information i rätt tid och i tillräcklig omfattning skapar inte förutsättning för statsmannaskap. Oppositionspolitiken löper risk att ta in-

tryck av den bristande handlingsfriheten. Den kan bli ofruktbar och i värsta fall terapi för missnöjda.

Även oppositionen kräver en förändring av sina villkor för att kunna effektivt anpassa sig till den nya verkligheten. Oppositionen behöver regeringsmakten för att förnya sig. Den kan i motsats till socialdemokratin utnyttja makten utan att tyngas av ett "ärofullt förflutet". Dess roll som ledningsorganisation är ny och dess handlingsfrihet är därför större än den nuvarande regeringens.

Valet gäller alltså förnyelse. Ett sta-

tus quo i maktförhållandena kommer att medföra att förnyelsen försenas. Ett maktskifte, däremot, öppnar en rad möjligheter för de politiska partierna att inta nya positioner. Ett maktskifte behöver därför inte tolkas, bör inte tolkas, som ett misstroende mot den nuvarande regeringen och ett förtroende för oppositionen. Ett valutslag till förmån för maktskifte bör i stället ses som ett tecken på att väljarna vill ha förnyelse i svensk politik. Det ger också ansvaret hos en ny regering och en ny opposition dess rätta proportioner.

Gustaf Delin